

Det store gapet

Tor Levin Hofgaard
president i Norsk psykologforening

Som del av sin globale handlingsplan for psykisk helse har Verdens helseorganisasjon og medlemslandene påtatt seg et kollektivt ansvar for å redusere gapet mellom behovene for hjelp og tilbud.

Det er ingen liten oppgave. Men selv om Norge selvsagt har sine utfordringer, så er det ikke Norge som bekymrer WHO. Det står nok av utfordringer i kø – globalt sett: Hele 23 prosent av alle tapte leveår i verden skyldes psykiske lidelser. I alt 900 000 begår selvmord hvert år. Og risikoen for mange somatiske sykdommer øker kraftig på grunn av psykiske plager. I tillegg er stigma knyttet til psykiske lidelser stort i verden. Mange oppsøker ikke hjelp for seg selv og barna sine. I lav- og middelinntektsland har WHO beregnet at det finnes én barnepsykiater for hver 1–4 millioner mennesker. Antallet psykologer som jobber klinisk, finnes det ikke tall for. Men i svært mange land er utdanningen for psykologer så faglig svak at de ikke kan regnes som en nyttig ressurs i helsetjenesten.

Min litauiske kollega reiste hjem til et land der regjeringen ikke har prioritert ressurser til barn og unges psykiske helse med en eneste krone

Hvordan gjør vi noe med dette på globalt nivå? Det er lett å miste pusten. Lett å riste på hodet. Lett å gi opp før man har startet.

På et møte i Europakontoret til Verdens Helseorganisasjon i København møtte jeg nylig en kollega fra Litauen. Han bekreftet det vi nettopp hadde fått høre i møtet. Gapet mellom behov og tilbud innenfor psykisk helse er enormt i Europa. I verdensmålestokk er det enda større. Europeiske politikere ser stort sett en annen vei. Psykisk helse er langt nede på den politiske dagsordenen, om det i det hele tatt står der. Og psykologer som *kan* behandle, finnes knapt.

Min litauiske kollega reiste hjem til et land der regjeringen ikke har prioritert ressurser til barn og unges psykiske helse med en eneste krone. Forebygging og helsefremming er ukjente fremmedord. Og folk med alvorlige lidelser er plassert i asyler. De blir oppbevart, medisiner og glemt. I Verdens helseorganisasjon fikk vi opplyst at slik er situasjonen i nærmest hele den østlige delen av Europa.

På flyet hjem reflekterte jeg over hvilket «annerledesland» jeg var på vei hjem til. Og over hvor kort tid det er gått siden rapporten om «svikt i alle ledd» i psykisk helsevern ble offentliggjort i Norge. Den førte som kjent til en ti år lang opptrappingsplan for psykisk helse fra 1998 til 2008. Den fikk stor betydning.

Vil noe liknende være mulig i europeisk målestokk – og globalt? Min litauiske kollega var skeptisk. Det er lett å forstå. Samtidig er vi som profesjon invitert av WHO til å bidra. Da må vi gjøre det. Men ikke nødvendigvis ved å fortelle alle hvor bra det tross alt står til i Norge.

Verdens helseorganisasjon sin mann på den europeiske handlingsplanen, doktor i psykiatri Matt Muijen, mente det ville være direkte demotiverende å vise til hva som skjer i Norge om han skulle få østeuropeiske politikere i tale. Han betviler ikke at vi også har våre utfordringer. Men for de fleste nasjonale ledere befinner vi oss i et annet univers når det gjelder ressurser, status i helsevesenet, tilgang på kompetanse og utstyr.

Det betyr ikke at vi ikke kan bidra. Den europeiske psykologføderasjonen (EFPA) der vi er et aktivt medlem, har etablert et tett samarbeid med WHO for å bidra til å løfte psykisk helsefeltet

i Europa. Verdens helseorganisasjon sier selv at det viktigste nok vil være å få på plass bedre utdanninger i klinisk psykologi, slik at man kan begynne å utfase den klassiske psykiatriske behandlingsmetoden som dominerer hele Øst-Europa. Der har vi som profesjon absolutt noe å bidra med.

Jeg vet at det å jobbe for endring internasjonalt er en tålmodighetsprøve av dimensjoner. Likevel har Verdens helseorganisasjon vist at gjennom langsiktig arbeid, alliansebygging og stimulering er det mulig å oppnå store helsemessige gjennombrudd globalt. Eksempler er arbeidet mot sigaretter, sukker og smittsomme sykdommer. Mitt håp er at det også kan skje et gjennombrudd for psykisk helse. Og å være partner i et slikt arbeid er noe alle psykologer bør føle seg kallet til. Psykologforeningen er stolt av å kunne arbeide med slike spørsmål på dine vegne.